

СТАНОВАЊЕ 21: ТРАНСФОРМАЦИЈА КАО АРХИТЕКТОНСКИ ОДГОВОР

HOUSING 21: TRANSFORMATION AS AN ARCHITECTURAL RESPONSE

Милица Живковић*, Бранислава Стоиљковић**, Александар Кековић***

АПСТРАКТ

Међународна изложба савременог становања – СТАНОВАЊЕ 21, у организацији катедре Зграде за становање Грађевинско-архитектонског факултета Универзитета у Нишу и Кластера урбаног планирања, представља јединствен осврт на актуелне трендове у области стамбене архитектуре, са посебним фокусом на концепт трансформације и његову вишеслојну примену. Промоцијом репрезентативних и инспиришућих пројеката и реализација у дефинисаним тематским оквирима, обликовањем и усмеравањем архитектонских дискурса кроз интеракцију, умрежавање, дељење и ширење искустава струке, ова бијенална изложба добија статус веома важне манифестације за професионалну заједницу у нашој земљи. Рад представља приказ изложбе кроз презентацију изложбеног програма и пратећих активности, сумирање општих утисака, стечених искустава и остварених резултата.

Кључне речи: изложба, архитектура, савремено становање, трансформација

У Изложбеној галерији „Павиљон“ у Нишкој тврђави од 23. до 27. новембра 2021. године одржана је, сада већ традиционална, четврта Међународна изложба савременог становања – Становање 21 (Housing 21). У организацији катедре Зграде за становање Грађевинско-архитектонског факултета Универзитета у Нишу и Кластера урбаног планирања посетиоцима је представљено 80 ауторских радова савременог становања из различитих крајева света. Међународни научни и уметнички одбор, сачињен од 14 угледних професора из 9 земаља, кроз своје рецензије представио је радове који на најбољи начин осликавају актуелности и трендове у области стамбене архитектуре. Трансформација у становању препозната је као доминантан процес у сфери савременог архитектонског деловања

ABSTRACT

The International Exhibition of Contemporary Housing – HOUSING 21, organized by the Department of Housing at the Faculty of Civil Engineering and Architecture, University of Niš, and the Cluster of Urban Planning presents a unique review of current trends in residential architecture, with a special focus on the concept of transformation and its multifaceted and multilayered implementation. By promoting representative and inspiring projects and realizations in defined thematic frameworks, and shaping and directing architectural discourses through interaction, networking, sharing and disseminating professional experiences, this biennial exhibition has gained the status of being a very important event for the professional community in Serbia. The paper is a review of the exhibition through the presentation of its program and accompanying activities, summarizing general impressions, experiences and results.

Keywords: exhibition, architecture, contemporary housing, transformation

и представља главну тему изложбе. Вишеслојност и комплексност значења трансформације у архитектури чини ову тему веома широком и подразумева бројне одреднице. Трансформација може бити пригодан одговор на савремене захтеве и потребе становања, јер се кроз њене образце примене реанимира архитектонски простор и даје му се ново, стамбено значење. Тему је могуће сагледати из више угла, од теоријско-истраживачког до практичног, уз примену различитих интервенција у простору. Публици је у оквиру тематског дела представљено 40 репрезентативних објеката реализованих у протеклих 10 година, као и 5 радова заснованих на научно-стручном истраживању у области задате теме. У другом, општем делу изложбе приказано је 35 радова који представљају актуелна остварења у области становања настала у периоду између последње две изложбе, тј. у протекле две године. У пратећем делу изложбе приказани су радови студената Техничког универзитета у Грацу, Архитектонско-грађевинско-геодетског факултета у Бањалуци и Грађевинско-архитектонског факултета у Нишу

* др Милица Живковић, доцент, Универзитет у Нишу, Грађевинско-архитектонски факултет, milica.zivkovic@gaf.ni.ac.rs

** др Бранислава Стоиљковић, доцент, Универзитет у Нишу, Грађевинско-архитектонски факултет, branslava.stoiljkovic@gaf.ni.ac.rs

*** др Александар Кековић, редовни професор, Универзитет у Нишу, Грађевинско-архитектонски факултет, aleksandar.kekovic@gaf.ni.ac.rs



Сл. 1 Поставка изложбе (фотографија – Мирко Станимировић) / Fig. 1 The exhibition setting (photo credit - Mirko Stanimirović)

који представљају својеврсна истраживања из области становања. У склопу манифестације одржано је и онлајн предавање хрватског архитекте Давора Матековића који је испред Архитектонског бироа „Проарх“ представио њихове најновије стамбене пројекте. И поред рестриктивних мера окупљања изазваних тренутном здравственом ситуацијом, одзив публике је био неочекивано велики и потврдио значај ове манифестације за град и стручну јавност.

ТРАНСФОРМАЦИЈА У АРХИТЕКТОНСКОМ ФОКУСУ

Функционална одрживост архитектуре представља императивни захтев савременог друштва који пред архитекте поставља нове задатке и изазове. Баланс између тежњи данашњице и стратегије очувања градитељског наслеђа и животне средине, стварање окружења које задовољава потребе садашњости, а које је притом отворено за промене у будућности, неки су од циљева одрживог развоја и одговорног пројектантског деловања. Трансформација као вид обновљиве експлоатације простора потенцијални је одговор на бројне проблеме са којима се суочавају савремени градови. Промене у постојећим градским структурама, које резултирају застарелешћу и напуштеношћу објеката, отварају нове могућности за алтернативно коришћење постојећег градитељског фонда, које би било у складу са актуелним потребама и тежњама данашњице. Трансформација би се, дакле, могла дефинисати као развој потенцијала за додатну експлоатацију функционало застарелих објеката, што би се могло другачије назвати „рециклажом“ објекта. Функционална обнова постојећих објеката кроз процес трансформације обезбеђује заштиту историјског

и архитектонског интегритета објекта, ревитализацију урбаних подручја, редуцију негативних утицаја на животну средину и уштеду материјалних и енергетских ресурса.

У доба прогресивног раста светске популације, постојећи градитељски фонд би требало максимално искористити за формирање нове стамбене средине у увелико дефинисаним урбаним матрицама. „Поновно коришћење постојећих објеката, тако да они могу да живе још једну генерацију, данас је изазов, а у развијеним земљама и императив за пројектанте. У ситуацијама промене корисника, измењених потреба старих станара или када су постојећи објекти напуштени, адаптивна обнова може бити савршен начин да се старом удахне нови живот, и то све уз очување ресурса и историјске вредности, уколико их има“ (цитат из увода каталога *Становање 21*). Постоје потенцијалне економске, еколошке и социјалне предности оваквог приступа. Употребом објеката, који су ван своје првобитне функције, за формирање стамбеног простора омогућава се, првенствено, заштита вредних градитељских ресурса, умањују се трошкови изградње и откупа земљишта и закупа стамбеног простора. Један од главних квалитета оваквог стратешког приступа, у контексту одрживог развоја, огледа се у стварању здравог окружења за живот и спречавању даљег загађења околине штетним производима изградње и експлоатације. На овај начин се обезбеђује очување постојећих енергетских и градитељских ресурса и ствара окружење подесно за становање у већ пренасељеним градским подручјима. Квалитети оваквог приступа, посматрано са социјалног аспекта, огледају се у бољој повезаности окружења са постојећим градитељским структурама која станарима и непосредном суседству пружа осећај припадности и



Сл. 2 (лево) Пројекат „The Silo“, Арх. бироа „Cobe“ (фотографија – Rasmus Hjortshoj) / Fig. 2 (left) The Silo project by Cobe architectural office (photo credit - Rasmus Hjortshoj)



заједништва. Трансформација подразумева различите нивое интервенција – реконструкцију, адаптацију, конверзију, надоградњу, доградњу објекта и др., због чега је одабир ауторских дела на тему трансформације у становању разноврстан и покрива најразличитије нивое интервенција у простору.

РЕАЛНОСТ ТРЕНУТКА – ИЗЛОЖБЕНИ ДАНИ

У данима одржавања изложбе није се могло осетити оно што је цео свет протекле две године обележило. Глобални проблем изазван пандемијом корона вируса COVID-19 није преовладавао овом изложбом међународног карактера. Манифестација је окупила архитекте и љубитеље архитектуре око једне исте идеје – градити здраву и одрживу средину која одолева променама друштва, па чак и у радикално измењеним условима живота које је епидемија са собом донела. Бојазан да ће трансформација свакодневице бити у фокусу изложбе засењена је идејом о трансформацији као архитектонској визији. Овим је оправдан главни циљ организационог тима да се стручној, али и широј друштвеној јавности скрене пажња на овај актуелни концепт, свеprisutan у свету одрживе архитектуре. Студенти архитектуре, који су принуђени да наставу прате од својих кућа, искористили су прилику да се уживо упознају са делима струке и оним за шта су се професионално определили, али и непосредно са својим наставницима, са којима су до тада комуницирали само путем мрежа. Овим се кроз изложбу на позитиван начин делује на студенте и младе архитекте, указујући им на значај одговорног промишљања у процесу архитектонског пројектовања, уз подстицај даљег стручног усавршавања.

Сл. 3 (горе десно) Атмосфера са изложбе (фотографија – Мирко Станимировић) / Fig. 3 (above right) The exhibition atmosphere (photo credit - Mirko Stanimirović)

Сл. 4 (доле десно) Церемонија отварања (фотографија – Мирко Станимировић) / Fig. 4 (below right) The opening ceremony (photo credit - Mirko Stanimirović)

Атмосфера креативног окупљања и размене позитивне енергије између људи – поштовалаца архитектуре, архитеката, студената, ђака, враћа веру у боље и одрживије сутра.

Током церемоније отварања, председница организационог одбора изложбе доц. др Бранислава Стоиљковић нагласила је да су за нама две тешке године које су неповратно промениле свет и да је у условима бројних недоумица и неизвесности било упитно на који начин ће изложба бити представљена. Указала је на значај трансформације као стратешког приступа за одржање урбане средине, као и на разне еколошке, економске, естетске, амбијенталне бенефите његове примене. Уз безрезервни труд и посвећеност чланова организационог одбора, изложба је, како председница закључује, успешно организована. Изложбу је отворио председник међународног научног и уметничког одбора проф. др Александар Кековић, који је оценио да се фасцинантан број људи окупио око саме изложбе – студенти, архитекте, љубитељи архитектуре, и да је то највећи добитак изложбе и да улива оптимизам да ћемо изаћи из кризе и услова у којима тренутно живимо. Од посебне је важности, како истиче, велики број реализованих објеката из региона, који улива наду да ће их у наредном периоду бити још више.

У склопу манифестације одржано је и гостујуће предавање реномираног хрватског архитекта Давора Матековића који је лајвстрим укључењем, у име свог Архитектонског бироа „Проарх“ представио њихове актуелне, репрезентативне



Сл. 5 Пројекат *Concrete Houses*, Арх. бироа „Проарх“ (фотографија — Дамир Фабијанић) / Fig. 5 Concrete Houses project by Proarh architectural office (photo credit - Damir Fabijanić)

пројекте стамбене архитектуре. Предавање названо *In Between* описује односе и мерила у њиховој стамбеној архитектури у дословном и пренесеном значењу, претежно приказујући њихове пројекте интерполације. Архитекта Матековић је на самом почетку нагласио: „Становање је исконска, прва типологија на којој човек осмишља и која је континуирано присутна у историји од првих бивака, до вишепородичних зграда. Она је база, поставка, темељ, али и непресушан извор изазова за пројектанта који жели реинтерпретирати већ виђено и замишљено“. Фокус предавања је на новијим ауторским делима у области стамбене изградње, са уводном презентацијом пројекта *Concrete Houses* који је публици представљен у општем делу изложбе. Кроз приказ три пројекта интерполације, настала у загребачком историјском језгру, аутор је закључио да метода интерполирања не представља пуко попуњавање простора, већ стварање нових вредности, али на одговоран начин, не нарушавајући наслеђени концепт и мерила историјског наслеђа. У условима блоковске изградње у централним градским језгрима, како истиче аутор, „главни изазов за пројектанта је како бити доследан времену, али са респектом према наслеђу, како не изгубити ауторски идентитет, бити аутентичан, али и прихватити традиционално, постојеће као елемент који се мора уважавати“.

НОВА ВРЕМЕНА И ИЗАЗОВИ

Изложба *Становање 21*, као место активне промоције савремене архитектуре, неоспорно доказује да су пред струком нова времена и изазови који захтевају брзу реакцију кроз одговоран и рационалан приступ у планирању и пројектовању. Отрежњујуће искуство

здравствене кризе додатно указује на потребу за преиспитивањем конвенционалних приступа и потенцијала за коришћење постојећих ресурса за надоградњу животне средине. „Анализом одабраних реализација, пројеката и истраживања у оквирима задате теме, може се закључити да архитектура садашњости промовише вишеслојну трансформацију која веома темељно сагледава и преиспитује карактер постојећег, подстичући активан дијалог између прошлог и будућег. Адаптивна обнова, конверзија, надградња, рехабилитација, реновирање, проширење постојећих структура јасно осликавају ургентну потребу за унапређењем и надоградњом стамбене средине, као и општи тренд очувања градитељског наслеђа реанимацијом и давањем новог идентитета“ (цитат из закључка каталога *Становање 21*). Дешавања на архитектонској сцени презентована кроз изложбу немају само информативни карактер, већ позивају на професионалну одговорност и подизање колективне свести о значају обновљивог коришћења постојећих ресурса кроз трансформацију и друге видове одрживих интервенција у простору. Изложени архитектонски пројекти из области савременог становања осликавају реалност тренутка и наговештавају даље правце деловања пројектантске праксе која се суочава са бројним друштвеним, техничким, економским и еколошким изазовима. Ново доба и измењени начин живота постављају нове стандарде у становању, јасно уочљиве у презентованим пројектима.

РЕФЕРЕНЦЕ

Каталог 4. Међународне изложбе савременог становања — *Становање 21*, Универзитет у Нишу, Грађевинско-архитектонски факултет, новембар, 2021, ИСБН 978-86-88601-60-3